THE PERSPECTIVE OF NEW ERA SCIENCES
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
www.global-science-review.com
editor@global-science-review.com

O‘ZBEK MILLIY LIBOSLARI ELEMENTLARINING ZAMONAVIY KIYIM DIZAYNIDA QO‘LLANILISHI

Muallif:Lola Rahimjonova
Ilmiy rahbar:Usanova Gulshoda Ibragimovna
Ta’lim muassasasi: Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali
Yo‘nalish: Dizayn

Annotatsiya

Mazkur maqolada o‘zbek milliy liboslarining tarixiy, badiiy va estetik xususiyatlari hamda ularning zamonaviy kiyim dizaynida qo‘llanish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Milliy matolar, naqshlar, kashtachilik, an’anaviy bichim va bezak elementlarini zamonaviy dizayn tamoyillari bilan uyg‘unlashtirish masalalariga e’tibor qaratiladi. Shuningdek, milliy merosni asrab-avaylash va uni yangi avlod didiga mos ravishda rivojlantirishning ahamiyati yoritiladi.

Kalit so‘zlar: milliy libos, zamonaviy dizayn, atlas, adras, kashtachilik, milliy naqsh, stilizatsiya, estetik uyg‘unlik.

Kirish

Kiyim insonning kundalik ehtiyojini qondiruvchi vosita bo‘lish bilan birga, uning madaniy qarashlari, estetik didi va muayyan xalqning tarixiy merosini ifodalovchi muhim omildir. Har bir xalqning milliy libosida uning yashash tarzi, urf-odatlari, hunarmandchiligi va go‘zallik haqidagi tasavvurlari aks etadi. Shu jihatdan o‘zbek milliy liboslari xalqimizning boy moddiy va badiiy madaniyatini o‘zida mujassam etgan.

N. Sodiqovaning O‘zbek milliy kiyimlari XIX–XX asrlar asarida kiyim-kechakning xalq tarixi va milliy o‘ziga xoslik bilan uzviy bog‘liqligi yoritiladi. U. M. Xodjayevaning Kostyum va uning bichimi tarixi darsligida esa kostyum shakli, bichimi, materiali, naqshi va bezaklarining o‘zaro aloqasi haqida ma’lumot beriladi. Ushbu yondashuvlar milliy liboslarni faqat tarixiy namuna sifatida emas, balki

zamonaviy dizayn uchun muhim ijodiy manba sifatida o‘rganish zarurligini ko‘rsatadi.

Bugungi moda sanoatida yangi shakl va uslublarni izlash bilan bir qatorda, milliy qadriyatlarga murojaat qilish ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shuning uchun milliy libos elementlarini zamonaviy kiyimlarga moslashtirish dizayner oldidagi dolzarb ijodiy vazifalardan biridir.

Milliy liboslarning badiiy va estetik xususiyatlari

O‘zbek milliy liboslari o‘zining rang-barang matolari, o‘ziga xos bichimi, bezaklari va naqshlari bilan ajralib turadi. Atlas, adras, beqasam, baxmal va boshqa an’anaviy matolar milliy kiyimlarning badiiy qiyofasini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Ularning ranglari, sirt tuzilishi va naqshlari libosga o‘ziga xos joziba bag‘ishlaydi.

Milliy kiyimlarning estetik qiymati faqat mato yoki bezak bilan belgilanmaydi. Libosning umumiy silueti, tana tuzilishiga mosligi, qismlarining o‘zaro mutanosibligi va foydalanish maqsadi ham muhim hisoblanadi. Masalan, an’anaviy ustki kiyimlar, kamzul, to‘n va turli bosh kiyimlar tarixiy davrlar hamda mahalliy an’analar haqida ma’lumot beradi. Ularning shakliy xususiyatlarini o‘rganish zamonaviy kiyimlarda yangi kompozitsion yechimlar yaratishga yordam beradi.

Kashtachilik va milliy naqshlar ham o‘zbek amaliy san’atining muhim qismlaridandir. Ular kiyimga nafaqat bezak, balki o‘ziga xos badiiy mazmun ham beradi. Biroq milliy elementlardan foydalanishda naqshni shunchaki ko‘chirib olish bilan cheklanmaslik lozim. Uning tuzilishi, ritmi, ranglar uyg‘unligi va joylashish tamoyillarini anglash dizaynerga mustaqil ijodiy yechim topish imkonini beradi.

Milliy meros va zamonaviy dizayn uyg‘unligi

Zamonaviy kiyim dizaynida milliy elementlardan foydalanish an’anaviy shakllarni aynan takrorlash degani emas. Bunda asosiy maqsad — milliy libosning o‘ziga xosligini saqlagan holda uni bugungi insonning ehtiyojlari, turmush tarzi va

estetik qarashlariga moslashtirishdir. Nafisa Ashurovaning 2025-yilda chop etilgan “Milliylik va zamonaviylik sintezi: o‘zbek kiyim dizaynining yangi bosqichlari” nomli maqolasida ham milliy unsurlarni zamonaviy shakl va texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish masalasi yoritilgan. Bunday uyg‘unlikni bir necha yo‘nalishda amalga oshirish mumkin. Birinchidan, atlas va adras kabi matolardan zamonaviy kundalik kiyimlar, ko‘ylaklar, jaketlar va aksessuarlar yaratishda foydalanish mumkin. Ikkinchidan, milliy kashtachilik va naqshlarni libosning barcha qismlariga birdek joylashtirish o‘rniga, yeng, yoqa, bel yoki alohida detalda qo‘llash orqali kompozitsion muvozanatga erishish mumkin. Uchinchidan, an’anaviy bichimlarning ayrim xususiyatlarini keng siluet, assimetrik shakl yoki minimalistik uslub bilan birlashtirish yangi dizayn yechimlarini yuzaga keltiradi.

Masalan, adras matosidan tikilgan keng bichimli jaketni sodda qora shim bilan uyg‘unlashtirish milliy matoning jozibasini saqlagan holda zamonaviy obraz yaratadi. Yoki an’anaviy kashta naqshini zamonaviy ko‘ylakning yelka qismida qo‘llash orqali milliylikni ortiqcha bezaksiz ifodalash mumkin. Bunday yechimlarda rang, shakl, material va bezak o‘rtasidagi muvozanat asosiy mezon bo‘lib xizmat qiladi.

Milliy elementlarni zamonaviylashtirish jarayonida ularning kelib chiqishi va madaniy mazmuniga hurmat bilan yondashish ham muhimdir. Dizayner tarixiy manbalarni o‘rganishi, naqsh va bichim xususiyatlarini to‘g‘ri talqin qilishi, shuningdek, libosning qulayligi va amaliy vazifasini hisobga olishi zarur. Aks holda milliylik faqat tashqi bezakka aylanib qolishi mumkin.

Zamonaviy kiyim dizaynida milliylikning ahamiyati

Milliy merosga asoslangan dizayn bir vaqtning o‘zida madaniy, estetik va amaliy qiymatga ega. Birinchidan, u milliy hunarmandchilik an’analarini davom ettirishga va ularni yosh avlodga tanitishga xizmat qiladi. Ikkinchidan, mahalliy matolar, kashtachilik va bezak san’atiga bo‘lgan qiziqishni oshiradi. Uchinchidan,

o‘ziga xos dizayn uslubini shakllantirish orqali mahalliy moda mahsulotlarining ajralib turishiga yordam beradi.

Shu bilan birga, zamonaviy iste’molchi kiyimning tashqi ko‘rinishidan tashqari, qulayligi, sifatli materiali, uzoq muddat foydalanish imkoniyati va kundalik hayotga mosligiga ham e’tibor beradi. Demak, milliy dizayn muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun tarixiy merosni chuqur o‘rganish bilan bir qatorda, zamonaviy texnologiyalar, materiallar va konstruktiv yechimlardan oqilona foydalanish talab etiladi.

Yosh dizaynerlar uchun milliy liboslarni o‘rganish tayyor shakllarni takrorlash emas, balki mustaqil fikrlash va ijodiy izlanish maktabidir. Tarixiy kiyimning bichimi, mato xususiyati yoki naqsh ritmidan ilhomlanib yaratilgan yangi model milliy an’anani bugungi kun bilan bog‘laydi. Natijada milliylik muzeylarda saqlanadigan tarixiy xotiragina bo‘lib qolmay, kundalik hayotda ham davom etadigan madaniy qadriyatga aylanadi.

Xulosa

O‘zbek milliy liboslari zamonaviy kiyim dizayni uchun bitmas-tuganmas ijodiy manbadir. Ularning matolari, naqshlari, kashtachilik an’analari va shakliy xususiyatlari dizaynerga yangi g‘oyalar yaratish imkonini beradi. Biroq milliy merosning haqiqiy qiymati uning tashqi ko‘rinishini takrorlash bilangina emas, balki tarixiy mazmunini anglash va uni zamonaviy hayotga mazmunli tatbiq etish bilan namoyon bo‘ladi.

Milliylik va zamonaviylik bir-biriga zid tushunchalar emas. Aksincha, ular uyg‘unlashganda milliy madaniyat yangi badiiy ifoda topadi. Shu sababli zamonaviy dizaynerning vazifasi o‘tmishni aynan takrorlash emas, balki undan ilhom olib, bugungi kun uchun qulay, estetik va o‘ziga xos libos yaratishdir. Milliy merosni asrash — uni o‘zgarmas holda saqlash bilangina emas, balki uning ruhini yangi avlod ijodi orqali davom ettirish bilan ham belgilanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sodiqova N. O‘zbek milliy kiyimlari XIX–XX asrlar. — Toshkent, 2003.

2. Xodjayeva U. M. Kostyum va uning bichimi tarixi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
3. Ashurova N. Milliylik va zamonaviylik sintezi: o‘zbek kiyim dizaynining yangi bosqichlari // Synapses: Insights across the Disciplines. — 2025. — Jild 2, 6-son. — B. 162–166.
4. Baymurova N., Boltayeva M. O‘zbekiston milliy liboslarida matolar jilosi // Research and Implementation.